

Ethische code van het AfricaMuseum

Het AfricaMuseum (AM - Koninklijk Museum voor Midden-Afrika) is een federale wetenschappelijke instelling onder de bevoegdheid van de Minister voor Wetenschapsbeleid. Als overheidsinstelling heeft het AM bijzondere aandacht voor de toepassing van alle internationale engagementen en wettelijke regels ter bescherming van mensenrechten en ter bestrijding van discriminatie, ongeacht of deze betrekking heeft op geslacht, seksuele voorkeur, leeftijd, religie of huidskleur.

Het AM en zijn partners respecteren de deontologische code van ICOM, de Internationale Raad van Musea, die in 2026 is aangenomen (<https://icom.museum/wp-content/uploads/2018/07/ICOM-code-En-web.pdf>). De bepalingen met betrekking tot de samenwerking met de gemeenschappen waaruit de collecties afkomstig zijn, vormen een bijzonder belangrijke richtlijn voor het AM.

Het AM schenkt, mede gezien zijn specifieke historisch-koloniale context, bijzondere aandacht aan de strijd tegen racisme en alle vormen van discriminatie. In het verleden heeft het AM bijgedragen tot stereotyperende beeldvorming van Afrika, zijn inwoners en personen van Afrikaanse afkomst. In onze werking als museum en wetenschappelijke instelling willen we ertoe bijdragen die negatieve beeldvorming te ontmaskeren en bij te dragen tot een betere kennis en begrip van Afrika en personen van Afrikaanse afkomst.

Als AM werken we graag samen met externe partners, zowel wetenschappers, als artiesten, de burgermaatschappij en burgers van over de hele wereld. Deze ethische code is van toepassing voor al onze partners, met inbegrip van derden die op een commerciële basis gebruikmaken van faciliteiten in en rond het AM. Elke samenwerkingsovereenkomst met externe partners verwijst naar deze code en houdt in dat deze principes en regels worden nageleefd. Het AM past deze code ook toe op zijn eigen activiteiten, en hij geldt ook voor zijn eigen medewerkers.

Het AM neemt zijn verantwoordelijkheid op ten aanzien van de samenleving waarin de gevolgen van het kolonialisme zichtbaar zijn en tot op de dag van vandaag doorwerken. Deze ethische code verduidelijkt hoe we omgaan met die verantwoordelijkheid. Dit geldt dus voor het AM zelf maar is eveneens van toepassing op derden die op welke manier ook medewerking verlenen aan wetenschappelijke activiteiten, communicatie hierover, tentoonstellingen (permanent of tijdelijk), culturele evenementen, rondleidingen, educatieve initiatieven, enz. georganiseerd of gefaciliteerd door het AM.

Deze ethische code is eveneens van toepassing op evenementen georganiseerd door derden waarbij de rol van het AM zich beperkt tot het ter beschikking stellen van ruimtes of andere logistieke steun. In alle gevallen dient hoe dan ook de Europese, federale en gemeentelijke regelgeving nageleefd te worden.

Welke is de historische en maatschappelijke context van deze ethische code?

Tijdens de koloniale periodes werden Afrikanen en mensen van Afrikaanse afkomst afgebeeld als het negatieve spiegelbeeld van witte mensen, gekenmerkt door wat ze te weinig of teveel zouden hebben: zo zouden ze raciaal en cultureel inferieur zijn, dichter bij dieren staan dan

bij witte mensen, minder intelligent en rationeel zijn, geen geschiedenis hebben, fysiek sterker zijn en hypergeseksualiseerd.

De genetika toont aan dat er geen menselijke rassen bestaan. Binnen de wetenschappelijke instelling van het AM verrichten antropologen, historici, kunsthistorici, musicologen en taalkundigen onder meer onderzoek over koloniale raciale theorieën, koloniale geschiedenis, beeldvorming van Afrikanen en mensen van Afrikaanse afkomst, Afrikaanse geschiedenis, Afrikaanse kunst en Afrikaanse talen. Afrikanen en mensen van Afrikaanse afkomst verschillen niet fundamenteel van andere mensen. Ze spreken talen, geen dialecten.

Als bakermat van de mensheid is de menselijke geschiedenis begonnen in Afrika. Eeuwen voor de Europese kolonisatie van grote delen van Afrika op het einde van de 19e eeuw, leefden vele Afrikanen in staten en stonden ze via handelsnetwerken in contact met Noord-Afrika, Europa en Azië, tot in China. Afrikanen bezochten Europeanen een eeuw voordat Europeanen voor het eerst tijdens de 15e eeuw de evenaar overstaken in Afrika.

Het AM stelt zich tot doel deze kennis te delen met het publiek, niet alleen omwille van haar wetenschappelijke waarde, maar ook omdat onderzoek heeft aangetoond dat stereotiepe en racistische representaties van Afrikanen en mensen van Afrikaanse samenlevingen invloed hebben op alle aspecten van hun leven: ze worden geconfronteerd met vooroordelen in hun dagelijkse omgang met anderen, of wanneer ze op zoek zijn naar werk of huisvesting, en dit alles heeft een negatieve invloed op hun geestelijk welzijn.

Om al deze redenen verbinden het AM en zijn partners er zich onder meer toe volgende doelen na te streven:

- wetenschappelijke kennis over Afrika vulgariseren en het publiek attent maken op de geschiedenis van racisme gerelateerd aan het koloniale verleden;
- het stimuleren van een kritische blik en het verspreiden van hedendaagse en dynamische beelden van het Afrikaanse continent en van de mensen die daar vandaan komen of die historische, culturele en herinneringsbanden met het continent hebben, en de plaats die zij in de wereld innemen; de culturele en natuurlijke diversiteit herwaarderen en meer begrip opwekken voor de globale hedendaagse uitdagingen;
- stereotypen, vooroordelen en discriminatie ten opzichte van Afrikanen en mensen van Afrikaanse origine bestrijden;
- capaciteitsversterking en institutionele opbouw stimuleren bij onze wetenschappelijke en artistieke partners in Afrika en van Afrikaanse origine, of welke andere origine ook, door betere toegang tot de knowhow en collecties binnen het AM;
- co-creatie aanmoedigen en zo onder meer de zichtbaarheid van deze partners vergroten;
- door culturele en wetenschappelijke vulgarisatie de stereotyperende beelden en weergaven van Afrika, Afrikanen en personen van Afrikaanse origine deconstrueren en herbronnen;
- synergieën versterken tussen Belgische, Afrikaanse en internationale actoren actief in cultuur, educatie en wetenschapscommunicatie;
- vermijden van elke instrumentalisering of misbruik van voorwerpen, teksten of beeldmateriaal ontstaan in een koloniale context, in het bijzonder wanneer ze racistische vooroordelen en stereotypering bestendigen; het respect voor de menselijke persoon en menselijke integriteit moet in alle omstandigheden centraal staan;

- wanneer we om dwingende wetenschappelijke redenen opnieuw gebruik moeten maken van koloniale terminologie en uitdrukkingen, moeten we het koloniale karakter van de beschrijving verduidelijken door aan te geven dat dit „niet in overeenstemming is met de huidige visie en waarden van het AM”.

Elke persoon of entiteit die samenwerkt met het AM, wiens activiteiten in het AM door de instelling worden gefaciliteerd of die een opdracht vervult voor het AM, bijvoorbeeld als gids, als onderzoeker of als wetenschappelijk of artistiek commissaris, enz. zal deze objectieven onderschrijven en zich onthouden van elke actie of verklaring die afbreuk doet aan de bovenvermelde objectieven. Wanneer inbreuken vastgesteld worden tegen deze code, kan het AM een onmiddellijk einde stellen aan de samenwerking en/of het contract en de politie inschakelen en/of klacht neerleggen bij het parket of een andere bevoegde instantie.

Bijlage: Specifieke richtlijnen voor publieke events georganiseerd in of rond het AM

Vooraleer een publiek event te organiseren in of rond het AM verklaren organisatoren schriftelijk akkoord te zijn met deze ethische code, inclusief de bovenvermelde doelen; zich te zullen onthouden van elke actie of verklaring die afbreuk doet aan de bovenvermelde objectieven en bovendien de hiernavolgende richtlijnen te zullen naleven; zowel in zijn communicatie als in zijn public relations (met inbegrip van audio- of video-opnames die tijdens het event zijn gemaakt door de deelnemende organisaties en het publiek) erover waken zich te onthouden van elke vorm van stereotypering die door Afrikaanse personen of personen van Afrikaanse oorsprong of welke herkomst, overtuiging, religie, handicap, gender, seksuele voorkeur, leeftijd, enz. ook als kwetsend kan worden ervaren. Dit houdt bijvoorbeeld in:

- dat Afrikanen en mensen van Afrikaanse origine niet op een stereotype manier worden voorgesteld;
- dat Afrikaanse culturen niet worden herleid tot prekoloniale culturen en voorgesteld als ahistorisch, onveranderlijk, geïsoleerd en niet beïnvloed door contacten met de buitenwereld;
- dat, met uitzondering van acteurs tijdens theatervoorstellingen of deelnemers aan een modeshow, personen zich niet verkleden of vermommen;
- dat personen in hun klederdracht er op toezien dat dit niet kwetsend is ten aanzien van minderheden of Afrikanen, mensen van Afrikaanse origine en andere mensen van buitenlandse origine (onder meer door 'blackfacing');
- zich er van onthouden te suggereren dat het gedrag van Afrikanen, anders dan dat van andere mensen, niet aangeleerd is (cultureel), maar aangeboren (biologisch);
- praktijken, woorden en representaties vermijden die geïnterpreteerd kunnen worden als een vorm van culturele toe-eigening;
- mutatis mutandis gelden deze richtlijnen voor elke vorm van discriminatie of stereotypering ten aanzien van welke andere categorie ook van de mensheid, zij het op basis van herkomst, overtuiging, religie, handicap, gender, seksuele voorkeur, leeftijd, enz.

De organisator zal de rol die het AM speelt bij de organisatie van het event helder communiceren en zowel de naam van het museum, het logo, verwijzingen naar personeelsleden enz. enkel vermelden na uitdrukkelijke toelating van het AM en van de betrokken personen.

Een evenement met een electorale of partijpolitieke inslag is niet in overeenstemming met de visie en missie van het AM en zal daarom niet worden toegelaten.

Organisatoren wordt gevraagd alle communicatie en publiciteit over hun publieke event (inclusief deze die plaatsvindt na het event) voorafgaand ter goedkeuring voor te leggen aan het AM.

Het museum behoudt zich het recht toe om, nadat het de organisator hiervan op de hoogte gebracht heeft, bij niet naleven van de afspraken krachtens deze ethische code, hetzij het evenement te annuleren of indien niet meer mogelijk zich publiekelijk te distantiëren van het event. Daarbij mag het AM de communicatie met de organisator publiek maken. Door de ethische code te onderschrijven verklaart de organisator zich akkoord met deze mogelijke publieke bekendmaking van persoonlijke gegevens, zoals de namen van de personen die de organisatie vertegenwoordigden of van de personen die aan het overleg deelnamen.

Bovendien kan de organisator het AM niet aansprakelijk stellen voor mogelijk geleden financiële of imagoschade door de desgevallende annulering of publieke distantiëring of ontsluiting van documenten.

Ook tijdens het event kunnen de verantwoordelijke personen van het AM aan de organisatie richtlijnen geven of vragen om wijzigingen aan te brengen aan elementen in het event of in de communicatie die niet in overeenstemming zijn met deze ethische code of met de krachtens deze ethische code gemaakte afspraken.

Het AM kan zelfs geleden schade door het niet naleven van de ethische code, en in het bijzonder imagoschade, verhalen op de organisatoren of hun genodigden.